

วิธีการสอนประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา

ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของห้องสมุดโรงเรียนวัดกิ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ

ปิยะดา แพรดำ

โรงเรียนวัดกิ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ

Methods of Teaching History and ASEAN Studies through Organizing Learning

Activities of the Library at Wat King Keaw School, Samutprakarn Province

Piyada Pheardam

Wat Kingkeaw School, Samutprakarn Province

Article Info

Vol. 1 No. 3 (Sep-Dec 2021)

Academic Article

Article History:

Received 12 Jul 2021;

Revised 27 Oct 2021;

Accepted 30 Oct 2021

คำสำคัญ:

วิธีการสอน;

ประวัติศาสตร์;

อาเซียนศึกษา;

โรงเรียนวัดกิ่งแก้ว

Corresponding Author,

E-mail: pp_k@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการสอนประวัติศาสตร์ และอาเซียนศึกษา ของนักเรียนโรงเรียนวัดกิ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ ใช้การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย สัมภาษณ์ จัดกิจกรรม และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ในการเรียนการสอนใช้หลากหลายวิธี ดังนี้ (1) การสอนด้วยหนังสือและเอกสารผ่าน กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภายในห้องสมุด อ่านหนังสือที่นักเรียนสนใจเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ และอาเซียนศึกษา (2) การสอนด้วยวิดีโอ และสื่อภาพและเสียง ในรูปของซีดีและดีวีดีตามช่วงเวลาโรงเรียนและหลักสูตรกำหนด (3) การสอน ด้วยระบบออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากสื่อในระบบออนไลน์ในห้องสมุด (4) การ สอนด้วยการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดและศึกษาพื้นที่เชิงประวัติศาสตร์ ชุมชน (5) การสอนแบบเชื่อมโยงบูรณาการแบบสหสัมพันธ์บนฐานของข้อมูลสู่ การเรียนรู้ โดยคาดหวังให้นักเรียนเกิดการปรับตัวต่อวิถีวัฒนธรรมอาเซียนและ ผู้คนจากประเทศอาเซียนในชุมชนที่นักเรียนอยู่อาศัย รวมทั้งนักเรียนได้แสวงหา ความรู้ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติ องค์ความรู้ใหม่ คือ การบูรณาการการเรียนการสอนระหว่างอาเซียนศึกษากับประวัติศาสตร์ ภายใต้ กรอบแนวคิดอาณานิคมศึกษาและการศึกษาเชิงพื้นที่ภายในเขตจังหวัด สมุทรปราการ ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น วัดหลวงพ่โต บางพลี ประเพณีรับบัวบางพลี ชุมชนชาวมอญ สู่การศึกษาประวัติศาสตร์และอาเซียน ศึกษา เป็นต้น

Keywords:

Teaching Method;

History;

ASEAN Studies,

Wat Kingkeaw School

Abstract

This article aims to study methods of historical teaching and ASEAN studies of students at Wat King Keaw School, Samutprakarn Province. It is conducted by using research papers, interviews, organizing activities, and observing participants. The results of the study show that there are various methods of teaching in the following: (1) teaching with books and documents through learning promotion activities within the library, reading books that students are interested in history and ASEAN Studies; (2) teaching with video

and audio media in the form of CD, DVD according to criteria of the school and course; (3) teaching with online system in various methods from online media in library; (4) teaching with learning activities in library and studying the area of community history; (5) teaching with correlational integration based on data to learning. This study hopes that the students could adapt themselves to the culture of ASEAN and people from ASEAN countries in the communities where the students live. In addition, students can find out the knowledge in local and national history. The body of knowledge indicates that the integration of teaching and learning between ASEAN Studies and history under the conceptual framework of area studies and spatial studies within Samutprakan Province. It is a study of local history such as Wat Luangpor To in Bangphli, Lotus Receiving Festival in Bangphli, and Mon Community into the history and ASEAN Studies, etc.

บทนำ

การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมฐานความรู้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างลักษณะนิสัยรักการเรียนรู้ โดยให้ผู้คนในสังคมตระหนักว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ความรู้ที่ได้จากสถานศึกษาไม่ใช่องค์ความรู้ที่ให้คำตอบหรือให้ความกระจ่างกับชีวิตได้ทั้งหมด เพื่อสร้างศักยภาพในการดำเนินชีวิตจะต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมายจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ รอบตัว แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นมิใช่เป็นเพียงสถานที่เก็บรวบรวมจัดหมวดหมู่และแสดงของเก่าอย่างที่มองเห็น หากแต่ยังคงมีบทบาทที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้พบเห็นเกิดความอยากรู้อยากเห็น ผ่านหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พบเห็นได้ ทำให้เกิดความใฝ่รู้ ความคิดสร้างสรรค์ ผ่านความรู้ทางประวัติศาสตร์หรืออาเซียนศึกษา ซึ่งจะเป็นพลังที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่สู่สังคมแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นแนวทางการปฏิบัติผ่านการสร้างความรู้ของครูและคนในชุมชนที่จะได้นำไปใช้จริงในการเรียนอย่างมีคุณภาพ (อุดม เขยกิจวงศ์, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ รวมถึงอาเซียนศึกษาประเทศขีดข้าง เป็นการแสวงหาแนวทางการศึกษาอย่างใหม่ นับเป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก เป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานที่มีมาทุกยุคสมัย (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิศร จันทรสสุข, 2552; ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2545) ในวงการศึกษาก็ได้ให้ความสนใจและความสำคัญในการเรียนรู้แนวใหม่นี้มากขึ้น โดยเฉพาะความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองการเรียนรู้ให้เป็นกระบวนการ (Process of Learning) จนกระทั่งเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) นอกจากนี้ แหล่งเรียนรู้อย่างยังช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการเรียนจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะนี้เรียกว่า นิเวศวิทยาการเรียนรู้ ที่ทำให้รู้จักคิดแบบองค์รวม เอื้ออำนวยให้ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการให้แก่ผู้เรียนได้สมบูรณ์ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้ไปสู่ประสบการณ์จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่หรือข้อมูลเชิงประจักษ์รอบตัวนักเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญที่มีประโยชน์ในทาง

ประวัติศาสตร์และมีเนื้อหาสาระหลากหลายที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งกรณีของ จังหวัดสมุทรปราการ มีโรงเรียนวัดกึ่งแก้วที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ตั้งของโรงเรียน มีห้องสมุดเป็นฐานสำหรับการศึกษาสืบค้นและการเรียนรู้ ประกอบกับกระบวนการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อย่างหลากหลาย โดยการใช้ฐานของระบบนิเวศทางการเรียนรู้หรือบรรยากาศของการเรียนรู้ มาเป็นฐานในการส่งเสริมการเรียนรู้ในทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจัดเป็นภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ รวมถึงนิเวศการเรียนรู้ที่รอบกาย เพื่อนบ้าน (ลาว กัมพูชา พม่า) ที่เข้ามาทำงานเป็นประชากรแฝงในจังหวัดสมุทรปราการ สู่อำเภอการศึกษา ประเทศเพื่อนบ้านในบริบทของอาเซียนศึกษา ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ได้ ซึ่งผู้เขียนจะได้ศึกษาและเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดกึ่งแก้วต่อไป

เนื้อเรื่อง

ประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษากับแนวทางการเรียนรู้ของนักเรียน

การสอนนับเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งในการสื่อสาร และการสอนทำให้เกิดการสื่อสารโดยมีเป้าหมายเป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์สำหรับนักเรียน กระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์สำหรับนักเรียนโดยตรง ซึ่งในการเรียนนี้จะได้นำมาแบ่งเป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์และเป็นประสบการณ์ตรงสำหรับนักเรียนได้เรียนรู้ และได้ใช้ความรู้เหล่านั้นมาเป็นกลไกสำคัญให้ทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงประจักษ์ในองค์กรวม โดยโรงเรียนวัดกึ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ ได้มีการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความเป็นอาเซียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้ เข้าใจ และเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ให้เป็นส่วนสำคัญของประเทศชาติ ดังที่ พรทิพย์ วงศ์ไพบุลย์ (2560) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ต้องมีความท้าทายและให้ผู้เรียนได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม การอภิปรายและการสร้างสรรค์สู่การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านมา การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น วันอาเซียน มุมอาเซียนหรือมุมประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญในบริบทของไทยและบริบทโลกของห้องสมุดโรงเรียนวัดกึ่งแก้วจึงนับว่า เป็นส่วนสำคัญต่อการเรียนการสอนตามสาขาที่กำหนด โดยเป็นความพยายามเน้นการจัดการและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้นั้น ๆ ซึ่งผู้สอนต้องเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและได้ทักษะกระบวนการการเรียนรู้ ที่เป็นประโยชน์ทั้งควรค่าต่อการนำไปถ่ายทอดและดำเนินชีวิตได้ในฐานะเยาวชนที่ต้องมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมและชุมชน

วิธีการสอนประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา

อาเซียนศึกษาและประวัติศาสตร์มีความสำคัญในฐานะเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน ด้วยเหตุผลในเรื่องของการอพยพเคลื่อนย้ายของชนในชุมชนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายและกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังกรณีที่แรงงานสัญชาติพม่า ซึ่งอาจประกอบด้วยไทใหญ่ กะเหรี่ยง และมอญที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่อดีต รวมถึงกลุ่มแรงงานที่มาจากประเทศกัมพูชา ลาว เวียดนาม และอื่น ๆ ซึ่งได้เข้ามาเป็นประชากรแฝงในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นสิ่งที่นักเรียนคุ้นชิน รวมทั้งในโรงเรียนวัดกึ่งแก้วก็มีนักเรียนที่เป็นลูกหลานชาวกัมพูชา พม่า เวียดนาม จึงเป็นความจำเป็นและความสำคัญที่นักเรียนเห็นและคุ้นชินต่อความเป็นอาเซียน และบริบทของคนที่อยู่รอบตัว จึงเกิดคำถามต่อไปว่า นักเรียนที่เรียนจะเรียนรู้ต่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้รอบตัวเขาได้อย่างไร ซึ่งในการเรียบเรียงบทความนี้จะถ่ายทอดประสบการณ์ของการจัดการเรียนการสอนที่ดำเนินการอยู่ตามลำดับ ดังนี้

1. นิเวศการเรียนรู้ด้วยหนังสือและเอกสารจากห้องสมุด การจัดการเรียนรู้ภายในห้องสมุดที่เชื่อมกับอาเซียนศึกษากับประวัติศาสตร์ อันประกอบด้วย (1) หนังสือสำหรับประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา (2) การจัดมุมอาเซียนศึกษาที่สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียนศึกษาโดยตรง (3) การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภายในห้องสมุด (4) การแสวงหาชุดกิจกรรมออนไลน์เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอาเซียน (5) การศึกษาเชิงปฏิบัติหรือเชิงกิจกรรมเกี่ยวกับอาเซียนศึกษา/ประวัติศาสตร์โดยตรง โดยใช้ห้องสมุดโรงเรียนเป็นฐานในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เป้าหมายเพื่อรู้จากเอกสาร และหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุด สนใจ ค้นคว้า เข้าใจ และกำหนดการเรียนรู้เชิงกว้างต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในวิจัยเรื่อง *ห้องสมุดดิจิทัลกับอีเลิร์นนิ่งสำหรับเด็ก* (สุภาพ กัญญาคำ, 2553: 81-92) ซึ่งห้องสมุดและทรัพยากรในห้องสมุดจะเป็นช่องทางสำคัญในการเรียนรู้ และเป็นเครื่องสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างสำคัญ

ภาพที่ 1 การจัดการนิเวศทางการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา

2. การสอนด้วยข้อมูลจากข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง การจัดการสอนผ่านข้อมูลที่มีอยู่ในห้องสมุด ข้อมูลที่อยู่รอบตัวนักเรียนภายใต้กรอบนิเวศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนการสอนมีความชัดเจน และทำให้นักเรียนสะท้อนคิด เห็นได้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ ทั้งในส่วนของแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ อาทิ วัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งมีพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดสมุทรปราการ ป้อมปราการที่ปากน้ำจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตัวเมืองเก่าอยู่แถบอำเภอพระประแดงที่มีชื่อเรียกว่า เมืองพระประแดง เป็นสถานที่พักของเมืองสินค้าต่างชาติที่มาติดต่อค้าขายกับไทย ซึ่งบริเวณริมทะเลได้สร้างป้อมค่ายคูเมืองอย่างมั่นคงแข็งแรง ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงออกในปี พ.ศ. 2402 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้ทรงปฏิสังขรณ์พระสมุทรเจดีย์ให้สูงขึ้นและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมชายทะเลอีกแห่งหนึ่ง พระราชทานนามว่า ป้อมพระจุลจอมเกล้า เป็นต้น (นิชาพิชญ์ กลิ่นชื่น และชวลีย์ ณ ถลาง, 2560: 167-183) ชุมชนชาวมอญที่อยู่ในสมุทรปราการหลายแห่ง อันสัมพันธ์กับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาอยู่หลายฉบับที่กล่าวถึงการอพยพชาวมอญสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาวมอญเมืองเมะตะมะได้อพยพครัวเรือนหนีภัยสงครามเข้ามาประมาณ 10,000 คน ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ฝรั่งต่างชาติที่เข้ามาค้าขาย ยังปรากฏในแผนที่แสดงเส้นทางแม่น้ำ จากทะเลอ่าวไทยถึงกรุงศรีอยุธยาซึ่งเขียนโดยมองซิเออร์ เดอ ลามาร์ (Monsieur de Lamare) (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2560: 185-264) ได้บันทึกชื่อหมู่บ้านในสมัยอยุธยาที่ทั้งสองฟากฝั่งลำน้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะแผนที่ชาวฮอลันดาเขียนขึ้นในปี พ.ศ. 1869 ตรงกับแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ พ.ศ. 2269 ได้เขียนภาพสัญลักษณ์เป็นรูปภาพประกอบในแผนที่ เช่น ภาพบ้านเรือน วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ วัง กำแพงเมือง ป้อมหรือชุมชนชาวมอญในเขตพื้นที่อื่น ๆ แหล่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์และอาเซียนว่าด้วยชาติพันธุ์ หรือความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่มาจากรัฐหรือกลุ่มชนที่มาจากพม่า สัมพันธ์กับไปชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ในปัจจุบันที่มีกลุ่มประชากรแฝงจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งลาว กัมพูชา เวียดนาม พม่าและกลุ่มชาติพันธุ์จากพื้นประเทศพม่า อาทิ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง มอญ ซึ่งเข้ามาเป็นประชากรแฝงในฐานะแรงงานเขตสมุทรปราการในโรงงานต่าง ๆ หรือใกล้โรงเรียนวัดกิ่งแก้วที่มีโรงงานอุตสาหกรรมและพลเมืองจากประเทศอาเซียนดังกล่าวจำนวนมาก ข้อมูลที่ยกมาจึงเป็นการเรียนรู้ ทั้งเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษาได้เป็นอย่างดี

3. การสอนด้วยวีดิทัศน์และสื่อเสียงภาพในระบบเดิม การใช้วีดิทัศน์สอนเรื่องสารคดีในเรื่องต่าง ๆ ตามขอบข่ายเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์บุรพทิศที่นักเรียนพึงศึกษาในรูปแบบสารคดี หรือการเล่าเรื่องผ่านรูปแบบการ์ตูนที่นำรูปแบบวีดิทัศน์มาเป็นอุปกรณ์และเครื่องมือในการช่วยสอนให้กับนักเรียน จากการสอนในรูปแบบนี้ทำให้นักเรียนมีความสนใจมากขึ้น เพราะเป็นสื่อเคลื่อนไหวที่ทำให้นักเรียนได้เห็นภาพจริง เป็นการสอนประวัติศาสตร์ที่ได้ทั้งความสนุก สาระความรู้ ชวนน่าติดตามและเห็นภาพเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างกับการสอนในระบบเดิมที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนจากการฟังและจดจำเท่านั้น เช่น การเรียนรู้จากหนังสือชุดประวัติศาสตร์ไทยหรือความรู้เกี่ยวกับอาเซียน การเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์จึงเป็นการเรียนรู้ที่ใช้ฐานข้อมูลในห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ผ่านชุดซีดี (CD) ดีวีดี (DVD) หรือสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด

4. การสอนด้วยระบบออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปของคลิปเสียง ภาพนิ่งประกอบที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย และการเรียนรู้ในด้านอาเซียนศึกษา ดังนั้น ระบบออนไลน์โดยเฉพาะในห้องเรียนคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งทางโรงเรียนและห้องสมุดได้ติดตั้งเพื่อช่วยสืบค้นสำหรับนักเรียน รวมถึงสื่อช่วยสอนต่าง ๆ ในห้องสมุด ล้วนเป็นสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้สำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ กรณีในห้องสมุดโรงเรียนได้มีครูบรรณารักษ์และยุวบรรณารักษ์จิตอาสาช่วยแนะนำการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านอาเซียนศึกษา ด้านประวัติศาสตร์เฉพาะเรื่องที่นักเรียนสนใจหรือปรากฏอยู่ในแบบเรียน ดังนั้น ระบบออนไลน์และเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่จึงเป็นสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ทำให้ระบบนิเวศการเรียนรู้และองค์รวมของการเรียนรู้ได้กลายเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนวัดกิ่งแก้วโดยตรง ในประเด็นนี้งานวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนสำหรับพนักงานครูในสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ (คันสนีย์ สังสรรค์อนันต์, 2561) ได้สะท้อนผลการศึกษาชัดเจนว่า การจัดการศึกษาหรือการใช้ระบบออนไลน์เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกประยุกต์และบูรณาการเพื่อใช้เป็นส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ที่โรงเรียนวัดกิ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการเช่นกัน

ภาพที่ 2 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียนศึกษา

5. การทำกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมเสริมทักษะและการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ ในรายวิชาประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา เช่น การนำนักเรียนศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การพาชมวัดหลวงพ่โตหรือวัดบางพลีใหญ่ในที่มีคนมาสักการะบูชาจำนวนมาก ประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี ทุกวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นงานประเพณียิ่งใหญ่ ชาวบ้านจะอัญเชิญ หลวงพ่โตองค์จำลองลงเรือแล้วแห่ไปตามแม่น้ำเพื่อให้ประชาชนที่ยืนอยู่สองฝั่งคลองได้โยนดอกบัวที่เตรียม มานมัสการเรือพระ เปรียบเสมือนกับการนำดอกไม้มากราบไหว้บูชาพระพุทธรูป (อำพล นววงศ์เสถียร และ คณะ, 2556) นอกจากนี้ ยังมีวัดพระสมุทรเจดีย์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพสักการะ เป็นปูชนียสถาน คู่บ้านคู่มือสมุทรปราการ และยังเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดสมุทรปราการ พระสมุทรเจดีย์สร้างขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 2 ผู้คนทั่วไปเรียกติดปากว่า พระเจดีย์กลางน้ำ เพราะแต่เดิมบริเวณที่ก่อสร้างพระสมุทรเจดีย์เป็น เกาะแม่น้ำที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติ รวมถึงการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชาวมอญปากลัด (มอญ พระประแดง) จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีหลักฐานเชื่อมโยงกับรัฐมอญตั้งแต่อดีตซึ่งตั้งอยู่ในประเทศพม่าใน ปัจจุบัน เพื่อเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชาวมอญอื่นในนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม นครปฐม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศในอาเซียนที่เป็นชุมชนร่วม ในบริเวณใกล้ โรงเรียนในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเข้ามาทำงานเป็นแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งในโรงเรียนก็มีนักเรียนที่มีพ่อแม่เป็นแรงงานข้ามชาติและได้สิทธิ์เข้ารับการศึกษาศิลปะขั้นพื้นฐาน ชุมชนแรงงานเหล่านี้เป็นนิเวศแหล่ง การเรียนรู้ให้กับนักเรียนในเรื่องอาเซียนศึกษาและประวัติศาสตร์ชุมชนแบบเชื่อมโยง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์จากการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับการใช้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วิชาประวัติศาสตร์ ส31103 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (พิศมัย เดิมสันเทียะ และ ลัดดา ศิลาน้อย, 2555: 91-99) หรือในงานวิจัยเรื่องผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องประวัติศาสตร์อาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ (สุพัตรา คำสุข และคณะ, 2555) ที่ใช้ระบบนิเวศการเรียนรู้เชิง พื้นที่เป็นฐานการเรียนรู้และการวิเคราะห์แบบเชื่อมโยงต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา

ภาพที่ 3 นิเวศการเรียนรู้และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ภายในห้องสมุดโรงเรียนวัดกึ่งแก้ว

ถอดประสบการณ์วิธีการสอนประวัติศาสตร์และอาเซียนศึกษา

การสะท้อนผลเชิงประจักษ์ทำให้เห็นว่า นักเรียนมีพัฒนาการที่เป็นไปตามความคาดหวัง เป็น ประสพการณ์ตรงที่นักเรียนได้ประสบการณ์ตรง เพราะจากการสังเกตการณ์ในกิจกรรมการเรียนการสอนและ ครูผู้ทำหน้าที่สอน ทำให้เห็นผลเชิงประจักษ์ในรูปแบบที่กำหนดไว้และก่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงประจักษ์ ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงจากการสอนแบบบูรณาการ เป็นการบูรณาการกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบูรณาการกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กรณีเกี่ยวกับอาเซียนในรอบตัวนักเรียนที่เริ่มจากเพื่อน ชาวเวียดนาม ชาวมอญ ชาวพม่า เป็นต้น จากนั้น เชื่อมโยงข้อมูลและเรื่องที่สอดคล้องกับบริบทของการ

สื่อสาร ทำให้เห็นภาพลักษณ์ได้ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับการเรียน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สอดคล้องกับวไลลักษณ์ พัสตร (2553) กล่าวไว้ว่า แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษา และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับบอนเวลล์และเอลสัน (Bonwell & Eison, 1991) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติหรือการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์ (2558) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิบัติในรายวิชาระบบสารสนเทศสำนักงานอัตโนมัติในงานธุรกิจของนักศึกษาภาคปกติ ชั้นปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนแบบฝังรู้ด้วยเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ เท่ากับร้อยละ 85 ซึ่งสูงเกณฑ์ร้อยละ 70 และสอดคล้องกับงานวิจัยของญาณัญญา ศิริภักธธาดา (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอบแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ที่ผลการศึกษาสะท้อนผลการศึกษาว่า ทำให้เกิดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ซึ่งนั่นหนึ่งเป็นการบูรณาการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของสถานที่เพื่อการเรียนรู้ วิธีการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลเป็นการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนได้โดยตรง

2. ประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ผ่านข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ การใช้แหล่งข้อมูลที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ปรากฏในหลักทางทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดบางพลีใหญ่ใน ป้อมสมุทรพระเจดีย์ ซึ่งอยู่หน้าโรงเรียนวัดกึ่งแก้วที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของระบบชลประทาน (จันทร์หา ทองคำเภา และพันธ์วิศ สัมพันธ์พานิช, 2541) สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร จำปา (2559) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น มีคะแนนในการประเมินความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของรสิตา รักสกุล และคณะ (2558) เรื่องการศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) มีคะแนนจากการทดสอบสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ภาพที่ 4 นิเวศการเรียนรู้เชิงพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ ที่นักเรียนโรงเรียนวัดกึ่งแก้วเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

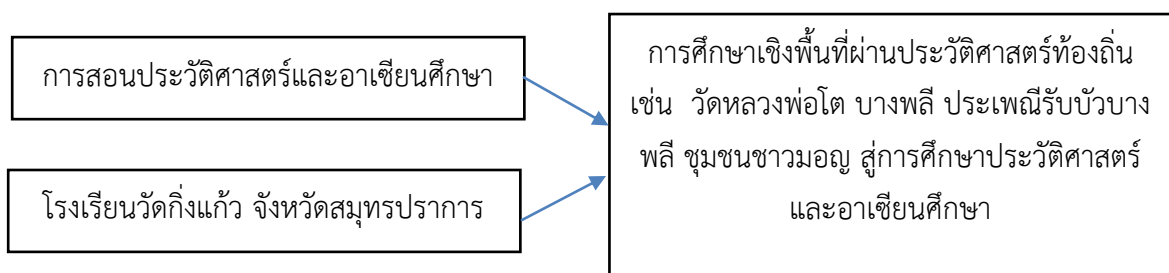

3. ประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงสัมพันธ์กับข้อมูล จากประสบการณ์ที่นักเรียนเห็นได้สะท้อนความคิด มุมมอง ส่งผลเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความเข้าใจเชิงประจักษ์ เช่น ประเพณีภายในวัดหรือมัสยิดใกล้บ้าน รวมถึงการทัศนศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น กิจกรรมของห้องสมุดหรือกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น วันอาเซียน วันชาติอาเซียน วันสำคัญของชาติ วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันพระราชสมภพบูรพมหากษัตริย์หรือวันสำคัญทางรัฐชาติ ซึ่งล้วนเป็นนิเวศแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถนำมาเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้ ประหนึ่งเป็นเหตุการณ์ที่นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง จากนั้น ถูกลำมาเป็นความทรงจำร่วมและพัฒนาเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ โดยผู้สอนหรือครูได้ดำเนินการเสริมความรู้ อธิบายความรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการค้นคว้าในห้องสมุดหรือระบบออนไลน์เพิ่มเติม โดยครูประจำชั้น ครูบรรณารักษ์ ยุวบรรณารักษ์ในห้องสมุดได้ส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้เหล่านี้ ประหนึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในแบบการเรียนรู้แบบเชิงรุก โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในแบบนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งจากการสังเกตเห็นพบว่า ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ได้ลงมือปฏิบัติจริงจากการศึกษาค้นคว้า มีการซักถาม สนใจการทำกิจกรรม มีบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี เกิดความสนุกสนานจากนิเวศการเรียนรู้หรือการทัศนศึกษาในสถานที่จริงรอบตัวนักเรียน ดังที่พรทิพย์ วงศ์ไพบุลย์ (2560) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุกได้สร้างบรรยากาศในการเรียนให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าตอบ และมีความสุขในการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม การอภิปรายและการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร จำปา (2559) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์พบว่า ผู้เรียนมีสำนึกรักถิ่นท้องถิ่นในระดับมากที่สุดและมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก

โดยภาพรวมของการถอดการเรียนรู้ผ่านพัฒนาการของการจัดการเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษา และประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนมีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ และส่งผลเป็นการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนแม่นยำ กระทั่งเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสำหรับตัวนักเรียนเอง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษานี้ คือ การบูรณาการการเรียนการสอนระหว่างอาเซียนศึกษากับประวัติศาสตร์ ภายใต้กรอบแนวคิดอาณาบริเวณศึกษาและการศึกษาเชิงพื้นที่ภายในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสัมพันธ์กับชุมชนชาวมอญเดิม กลุ่มคนใหม่ที่มาจากกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น ลาว กัมพูชา พม่า โดยสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์อื่น เช่น ปากน้ำซึ่งเป็นที่ตั้งของด่านและป้อมปืน วัดที่สัมพันธ์กับความเชื่อ เช่น วัดหลวงพ่โต บางพลีใหญ่ใน รวมถึงประเพณีรับบัวอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดสมุทรปราการ และชุมชนชาวมอญที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงบริบทของชาวมอญในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยอันมีพื้นถิ่นมาจากประเทศอาเซียน เป็นต้น

ภาพที่ 5 องค์ความรู้ใหม่

บทสรุป

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยห้องสมุดโรงเรียนวัดกิ่งแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เริ่มจากท้องถิ่น และนิเวศการเรียนรู้สู่เชื่อมโยงความเป็นอาเซียนทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสำหรับนักเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมห้องสมุดยุวบรรณารักษ์ ส่งเสริมการเรียนรู้ และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับห้องสมุดและการเรียนรู้ในห้องสมุด และกิจกรรมวันอาเซียนของโรงเรียน การศึกษาเชิงพื้นที่ของนักเรียนในวัดในชุมชนและแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อื่น ๆ เช่น การนำนักเรียนทัศนศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ที่เชื่อมโยงกับสมุทรปราการในกรณีเป็นเมืองหน้าด่าน มีป้อมค่ายในเชิงยุทธศาสตร์ที่พระประแดงและที่อื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดการเรียนรู้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ใกล้ตัว นับแต่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์ชุมชน เชื่อมไปถึงประวัติศาสตร์ชาติ หรือขยายขอบเขตไปจนถึงประวัติศาสตร์ที่เนื่องด้วยรัฐชาติในแบบประชาคมอาเซียน ความเชื่อมโยงจึงนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนของโรงเรียนวัดกิ่งแก้ว ซึ่งได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทำให้เกิดการเรียนรู้และเป็นพัฒนาการของการเรียนรู้ในองค์กรรวม โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการของการขับเคลื่อนจนกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ทั้งในส่วนการใช้ห้องสมุดเป็นฐานในการเรียนรู้เพื่อรองรับการปรับตัวภายใต้การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนผ่านในยุคดิจิทัล รวมถึงการเรียนรู้เพื่อรองรับอนาคตที่กำลังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสมัยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์. (2558). *Active Learning: การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ*. นครสวรรค์: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- จันทร์หา ทองคำเภา และพันธวัศ สัมพันธ์พานิช. (2541). *รูปแบบการใช้น้ำในเขตคลองชลประทานรังสิตใต้*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ญาณัญญา ศิริภักธธาดา. (2553). *การพัฒนาพฤติกรรมกรเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning)*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ณิชาพิชัย กลิ่นชื่น และชวลีย์ ณ ถกลาง. (2560). *แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมการ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 11 (1), 167-183.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิศร จันทร์สุข. (2552). *ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจัดตั้งปัญหา*. นครปฐม: ศูนย์จิตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรทิพย์ วงศ์ไพบูลย์. (2560). *การเรียนรู้เชิงรุกและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning)*. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*. 8 (2), 327-336.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2560). *การค้าในเมืองกับมองซิเออร์เดอ ลามาร์วิศวกรฝรั่งเศสผู้ออกแบบป้อมกำแพงเมืองในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์*. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 8 (2), 185-264.
- พิศมัย เดิมสันเทียะ และลัดดา ศิลาน้อย. (2555). *การศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์จากการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วิชาประวัติศาสตร์ ส31103 ของนักเรียนชั้น*

- มัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 6 (3), 91-99.
- รสิตา รักสกุล และคณะ. (2558). สัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ *Active Learning* ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ละเอียด ขจรภัย. (2562). รูปแบบการสื่อสารเพื่อจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบร่วมมือทุกภาคส่วนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 13 (1), 126-140.
- วไลลักษณ์ พัสตร. (2553). การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป โดยบูรณาการ แหล่งเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เคียงคู่เพชรบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านลาดวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. วารสาร *Veridian E-Journal Silpakorn University* สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 9 (2), 1158-1171.
- ศิริกาญจน์ โกสมุข และดารณี คำวังนัง. (2545). ชุดพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน: สอนเด็กให้คิดเป็น. กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรเพรส ซิสเต็ม.
- คันสนีย์ สังสรรค์อนันต์. (2561). การพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนสำหรับพนักงานครูในสังกัดเทศบาลนครสวรรค์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* (ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ). 11 (3), 3207-3227.
- สุพัตรา คำสุข และคณะ. (2555). ผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ประวัติศาสตร์อาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. 1 (2), 55-62.
- สุภาพ ภัฏญาคำ. (2553). ห้องสมุดดิจิทัลกับอิเล็กทรอนิกส์สำหรับเด็ก. วารสารสารสนเทศศาสตร์. 28 (1), 81-92.
- สุวิวัฒน์ ธิติวัฒนารัตน์. (2552). ศึกษาบทบาท สถานภาพ และกิจกรรมของดนตรีปีพาทย์มอญ ในสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี. วารสารดนตรีรังสิต. 4 (2), 40-50.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). แหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน. กรุงเทพมหานคร: เสนาธรรม.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). หลักสูตรท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร.
- อำพล นววงศ์เสถียร และคณะ. (2556). ประเพณีรับบัว: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. รายงานการวิจัย. คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก.
- Bonwell, C. C. and Eison, J. A. (1991). *Active Learning Creating Excitement in The Classroom*. ASHEERIC Education Report. Washington DC: The George Washington University.